

hengen, kriitikoiden mukaan vaihtelevalla menestyksellä. Tulion kekseliäs, mykkäkomedioiden huvituskikkoja hyödyntänyt rymyfarssi ei tavoittanut yhtä paljon katsojia kuin Tapiovaaran versio.

Vihtori ja Klaara-elokuvien sarja päättyi tähän. Vuonna 1940 Eino Jurkka itse ohjasi vielä Herra johtajan harhaskel -hupailun, joka perustui Pekkarisen jatkonäytelmään aiheesta, mutta elokuva-versiossa hahmojen nimet oli muutettu.

"Pekka Puupää on Suomen sankari, Pekka Puupää on kaikkien kaveri"

Pekka Puupää oli valkokankaalla menestyksekkäämpi, joskin elokuvasarjan tausta on kyseenalainen. Tuottelias Reino Helismaa keksi idean sovittaa 1952 kuolleen Fogelbergin sankarit elokuvaksi. Suomen Filmitieteellisuuden nokkamies T.J. Särkkä lähti Fogelin lesken puolelle ja sai ostettua Pekan, Pätjän ja Justiinan oikeudet yhtä elokuvaa varten. Kovana kauppaneuvon tunnettu maisteri Särkkä muokkasi kuitenkin tekstiä niin, että lopulliseen sopimukseen sisältyi oikeus tehdä jatko-osia ilman eri korvausta.

Ville Salmisen rutiinilla ohjaama Pekka Puupää (1953) oli kohtuullinen menestys, joten jatko-osien tuotanto käynnistettiin välittömästi. Armand Lohikoski kertoo muistelmissaan, että Fogelbergin leski kääntyi hänen puoleensa itkien, huomattuaan tulleen huijatuksi. Sopimus oli sopimus, eivätkä lesken kyyneleet estäneet Lohikoskea itseään ohjaamasta 11 Pekka Puupää -elokuvaa. Sarjan viimeisen elokuvan, Pekka ja Pätkä neekereinä (1960), ohjasi Arne Tarkas. Puupää-elokuvien yhteydet sarjakuvaan olivat ulkokohtaisia. Käsikirjoituksissa hyödynnettiin kyllä mm. Aku Ankka -lehden tarinoista napattuja elementtejä, ja ankkafani Helismaan kirjoittamissa filmeissä hahmot myös lukevat kyseistä lehtä.

Animaatioita hyödynnettiin edelleen mainoksissa 1950- ja 1960-luvulla.

Vihtori ja soodasifoni: Vihtori (Eino Jurkka) nauttii vapauden ilosta.

Television tulo lisäsi kysyntää, ja püritäjäjoukoissa ahkerivat oman aikansa mm. Veikko "Joonas" Savolainen, Usko Laukkanen ja Heikki Tiainen. Savolaisen Postipoika (1973) on klassinen hahmo, jota Posti hyödynsi paljon ollessaan vielä entisensä. Varsinaiset lyhytanimaatiot toteutettiin pääosin kollaasitekniikalla kustannussyistä. Heikki Partasen silkkipaperista revityt Hinku ja Vinku syntivät 1964. Hahmot saavuttivat paljon mainetta myös ulkomailla ja toivat Partaselle Jussi-patsaan. Käytökukka-sarja on edelleen klassikko.

Samoin on Heikki Prepulan niin ikään kollaasianimaationa tehty Kössi Kenguru (1973-), joka seikkaili myös sarjakuvaversiona ainakin Me-lehdessä. Disney-teknikkaa, selluloidikalvojen valokopiointia, kokeiltiin Suomessa ensimmäistä kertaa Jaakko Talaskiven Herra Huu -elokuvan (1973) Apina ja Gorilla-jaksoa tehtäessä. TKK:n Kuvallisen viestinnän laitoksen oppilaat, muiden muassa Tarmo Koivisto, Timo Aarniala ja Gun-Britt Vainio animoivat M.L. Nummisen kappaleen täymityönä.

Sikisivätkö Frankit Vanhoista herroista?

Puupää-sarjan päätyttyä ehti kulua 16 vuotta ennen seuraavan kotimaisen sarjakuvaelokuvan ensi-iltaa. Syksyllä 1976 valmistui Raul Roineen ja Arne Nop-sasen Antti Puuhaara-sarjaan (1938-54) perustuva samanniminen elokuva. Puun oksilta vauvana löytyneen, suomalaiskansallisessa tarustossa seikkailleen Antin sovittivat valkokankaalle Heikki Partanen, Katariina Lahti ja Riitta Rautoma. Antti Puuhaara sai Moskovan Elokuva-festivaalien pääpalkinnon 1977. Silti yleisömenestys jäi vaatimattomaksi.

Hieman myöhemmin Tampereella Kaurismäen veljekset, Markku Paretskoi ja Pauli Heikkilä ystävystyivät. Seurue keskusteli mm. elokuvien teosta ja vieraili Mika Kaurismäen opintajoukossa Münchenin elokuvakorkeakoulussa. Paretskoin ja Heikkilän oli tarkoitus suorittaa cameo-rooli Valchtelijassa (1981), mutta aikataulut eivät sopineet yksin. Ideat jäivät mihimään. Pian ensimmäisen Vanhat herrat -jakson (1982) ilmestyttyä Aki Kaurismäki, Paretskoi ja Heikkilä ryhtyivät kehittämään ajatusta sarjan muokkaamisesta elokuvaksi. Projekti raukesi lopulta, vaan ei kokonaan hävinnyt. On helppo nähdä Vanhojen herrojen ajatuskulkua Calamari Unionin (1983) tietään etsivissä Frankeissa.

Samana vuonna Visa Mäkinen lämmitteli tunnetulla tyylillään Pekka Puupään. Pekka ja Pätkä ja tuplajättipöytä (1985) ja Pekka Puupää poliisina (1986) ovat mitä ovat, mutta ainakin jälkimmäinen tuotos on jäänyt elämään kultiklassikkona. Siinä Pekka (Jesko Roine)

pelastaa aikansa hittibändin, Bogart Com laulusolisti Ressa Redfordin (Esa Mäkelä) rosvojen käsistä ajoissa festivaalikeikalle.

Sarjakuvien hyödyntäminen jatkuu animaatioissa

Tämän jälkeen kehä kiertyy umpeen, kun amerikkalainen sarjakuva sai jälleen toimia idealähteenä suomalaiselle elokuvalle. Eric Kokkonen riitaantui Spede Pasasen kanssa Turhapurojen ohjaamisesta ja kehitti korvikkeeksi Väepeli Körmö -sotilasfarssisarjan. Vuonna 1990 alkaneessa ja kaikkiaan viiden elokuvan mittaiseksi venytetyssä sarjassa hahmot sekä suuri osa vitseistä on suoraan "lainattu" Mort Walkerin Masista, toki myös vanhoista suomalaisista sotilaisfarseista.

Tietokoneiden apu on ollut tervetullutta animaattoreille. Ylen Lasten uutisten animaatiopalojen parissa 1970-luvulla työskennellyt Heikki Paakkanen on alan uranuurtaja. Tööt-filmin Helkavirsien jälkeen Paakkanen on hyödyntänyt tietotekniikkaa esimerkiksi elokuvissaan The Last Kanava (1987) ja Syytön (1994), joista on tehty myös sarjakuvaversiot. Internet avaa tekijöille uusia mahdollisuuksia, kuten Tuomisen ja Ivarin Kung fu -poliisien esimerkki osoittaa.

Viime vuosina animaatio-ala on Suomessa saanut paljon uutta verta, joten ainakin sillä puolella sarjakuvien hyödyntäminen jatkuu. Animaationtekijä Marko Leinonen voitti jo 1995 Kemian sarjakuvakilpailun. Jii Roikosen Jassokissa on elänoinyt lyhytanimaatioissa (1997-98) Ulla Bergströmin ja Teija Nykä sen toteuttamana. Samaan aikaan toimi Riionheimo, Lehkoinen ja Lajunen aikaansaai Rieku ja Raiku -elokuvasarjan. Riionheimo vastaa Eläkeläiset-yhtyeen graafisesta ilmeestä, tuloksena sarjakuvia sekä animoitu musiikkivideo Kiitokset lumpasta (2001). Myös Itse Valtiaat on Harri "Wallu" Vaalion toimittamana muokattu kahdeksi sarjakuva-albumiksi, ja sarja laajenee koko ajan eri medioihin.

Toivottavasti myös Juban Viivi ja Wagner elävöityvät pian. ■

Lähteitä:

Jaho Gartz: Elävöitettyjä kuvia - raportti suomalaisesta animaatioelokuvasta SES 1975

Heikki Kaukoranta - Jukka Kempainen: Sarjakuvat Otava 1982

Kalervo Pulkkinen (toim.): Ruutujen aika - Rutor i tiden. Suomen sarjakuvaseura ry. 1991

Suomen Kansallisfilmitografia SES